

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

پروگرام ماستری تفسیر و حدیث

امارت اسلامی افغانستان

وزارت تحصیلات عالی

معینیت امور علمی

مرویات تفسیری عبدالله بن مسعود - رضی الله

عنه - در سوره فاتحه و بقره

(رساله ماستری)

محصل: سهاج الدین منقاد

استاد: محمدا دکتور فصیح الله عبد الباقي

سال: 1400 هـ ش 1443 هـ ق

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

پروگرام ماستری تفسیر و حدیث

امارت اسلامی افغانستان

وزارت تحصیلات عالی

معینیت امور علمی

مرویات تفسیری عبدالله بن مسعود - رضی الله عنه - در سوره فاتحه و بقره (رساله ماستری)

محصل: منہاج الدین منقاد

استاد رهنما: دکتور فصیح الله عبد الباقي

سال : 1400 هـ.ش 1443 هـ.ق

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

دیارتمنت تفسیر و حدیث

بورده ماستری

عمل

تصدیق نامه

محترم منهاج الدین ولد سنبل ID نمبر SH-MST-98-537 محصل دور پنجم تفسیر و حدیث که رساله ماستری خویش را زیر عنوان: مرویات تفسیری عبدالله ابن مسعود رضی الله عنه در سوره فاتحه و بقره به روز ۱۳/۲۶/۱۴۰۰ هـ ش موفقانه دفاع نمود، و به اساس بررسی هیات تحکیم مستحق ۸- (نمره به عدد) گونا هشتاد (نمره به حروف) گردید.

موفقیت شان را از الله متعال خواهانیم.

اعضای هیات تحکیم:

ردیف	نام استاد	عضویت	امضاء
۱	دکتور عبدالباری حمیدی	عضو هیات	
۲	استاد محمد نعیم جلیلی	عضو هیات	
۳	دکتور فصیح الله عبدالباقي	استاد رهنا ورنیس جلسه دفاع	

معاون علمی
معاونیت علمی
SALAM UNIVERSITY

آمر بورده ماستری
بورده ماستری
SALAM UNIVERSITY
Faculty of Islamic Studies and Law

خلاصه بحث

قرآن کریم اولین مرجع مسلمانان است و تفسیر بالمأثور معتمدترین تفسیر قرآن کریم می باشد و سوره فاتحه و بقره اولین سوره های قرآن کریم می باشند که هر مسلمان نیاز دارد تفسیر آن را بدانند، عبدالله بن مسعود-رضی الله عنه-در میان اصحاب شهرت عام و تام داشته است و شخصیتی بوده است که تمام عمر خود را در جهاد، نشر دعوت و تعلیم احکام اسلامی گذرانده است، در این بحث به روش تحلیلی و توصیفی و نوع کتابخانه یی مرویات عبدالله بن مسعود-رضی الله عنه- در سوره فاتحه و بقره طی یک مقدمه و سه فصل به بحث گرفته شده است که خلاصه و فشرده آن قرار ذیل است:

عبدالله بن مسعود-رضی الله عنه- کسی بوده است که در قرآن کریم وتجوید، تفسیر قرآن، روایت احادیث پیامبر -صلی الله علیه وسلم- و استخراج احکام شرعی نقش بسیار مهم داشته است. مفسرین تفسیر قرآن کریم روایت های تفسیری عبدالله بن مسعود-رضی الله عنه- را نقل نموده و فقهای اسلامی در نظریات شان از فتواهای وی بسیار استفاده نمودند. از ویژگی های ابن مسعود-رضی الله عنه- این بوده است که وی در عصر نزول قرآن کریم، می دانست که آیات در کجا نازل شده و در چه مورد نازل شده است، همچنان می دانست که کدام آیت ناسخ و کدام آیت منسوخ است. روایات تفسیری عبدالله بن مسعود-رضی الله عنه- از چهار طریق روایت شده است که صحیح ترین آن اعمش ، از ابی الضحی ، از مسروق ، از ابن مسعود-رضی الله عنه- است که امام بخاری به آن اعتماد کرده، آن را روایت نموده است. دومین طریق، مجاهد، از ابی معمر، از ابن مسعود-رضی الله عنه- است که امام بخاری هم از این طریق روایت دارد و به آن اعتماد کرده است. سومین طریق اعمش ، از ابی وائل ، از ابن مسعود-رضی الله عنه- است و این هم همچنان روایت صحیح است، امام بخاری آن را تخریج نموده است. چهارمین طریق حاکم تخریج نموده در مستدرک اش و آن را صحیح هم گفته و امام ابن جریر طبری ، از طریق سدی، از مرة الهمدانی ، از ابن مسعود است، اما این طریق ضعف های داشته است. پنجمین طریق ابی روق ، از ضحاک ، از ابن مسعود است که این طریق امام ابن جریر طبری در تفسیر اش استفاده کرده و روایت آن منقطع بوده است. و خلاصه اینکه از ابن مسعود-رضی الله عنه- در تفسیر سوره فاتحه و بقره، روایات تفسیری زیادی نقل شده است که این امر دلالت می کند بر نقش مؤثر او در تفسیر قرآن کریم. بیشترین روایات تفسیری ابن مسعود-رضی الله عنه- در تفسیر ابن جریر نقل شده بوده است.

واژه های کلیدی: عبدالله بن مسعود، مرویات، فاتحه، بقره.

فهرست مطالب

مقدمه

پیشینه تحقیق.....Error! Bookmark not defined.

روش تحقیق.....Error! Bookmark not defined.

فصل اول

معرفی عبد الله ابن مسعود-رضی الله عنه-منهج و نقش وی در تفسیر

مبحث اول: زندگی، وصیت و وفات عبد الله بن مسعود -رضی الله عنه-.Error! Bookmark not defined.

مطلب اول: تولد و زندگی شخصی عبد الله بن مسعود -رضی الله عنه-:..Error! Bookmark not defined.

مطلب دوم: وصیت و وفات ابن مسعود -رضی الله عنه-.....Error! Bookmark not defined.

مبحث دوم : جایگاه و مقام عبدالله بن مسعود رضی الله عنه-.....Error! Bookmark not defined.

مطلب اول: جایگاه عبدالله بن مسعود -رضی الله عنه- در نزد پیامبر-صلی الله علیه وسلم-: Error! Bookmark not defined.

مطلب دوم : جایگاه ابن مسعود- رضی الله عنه-در نزد صحابه کرام و تابعین شان Error! Bookmark not defined.

مطلب سوم: جایگاه عبدالله بن مسعود-رضی الله عنه- در نزد ائمه.....Error! Bookmark not defined.

مبحث سوم: نقش عبد الله بن مسعود -رضی الله عنه- در تفسیر.....Error! Bookmark not defined.

مطلب اول: علم ابن مسعود-رضی الله عنه-به شان نزول.....Error! Bookmark not defined.

مطلب دوم : فهم ابن مسعود- رضی الله عنه-به مکان و زمان نزول آیات.Error! Bookmark not defined.

مبحث چهارم: منهج عبدالله بن مسعود در تفسیر و طرق روایت آن.....Error! Bookmark not defined.

مطلب اول : شیوه ترغیب و ترهیب وی در تفسیر.....Error! Bookmark not defined.

مطلب دوم : طرق روایت عبد الله بن مسعود-رضی الله عنه-.....Error! Bookmark not defined.

فصل دوم

روایات تفسیری عبد الله بن مسعود در سوره فاتحه

Error! Bookmark not defined. مبحث اول : مرویات تفسیری عبد الله بن مسعود -رضی الله عنه- در سوره فاتحه

Error! Bookmark not defined. مطلب اول: مرویات عبدالله بن مسعود درباره استعاذه: (أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ)

Error! Bookmark not defined. مطلب دوم: مرویات عبدالله بن مسعود در باره بسمله: (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)

Error! Bookmark not defined. مبحث دوم: مرویات تفسیری عبد الله بن مسعود -رضی الله عنه- در برخی آیات سوره فاتحه.

Error! Bookmark not defined. مطلب اول: مرویات در باره آیت «مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ»

Error! Bookmark not defined. مطلب دوم: مرویات در باره آیت «اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ»

Error! مطلب سوم: روایتی در باره آیت { صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ }
Bookmark not defined.

فصل سوم

روایات تفسیری عبد الله بن مسعود -رضی الله عنه- در سوره بقره

Error! Bookmark not defined. مبحث اول: بررسی روایات عبدالله بن مسعود در مورد نزول و فضیلت سوره بقره

Error! Bookmark not defined. مطلب اول : در باره مکان نزول سوره بقره

Error! Bookmark not defined. مطلب دوم : مرویات ابن مسعود-رضی الله عنه- در مورد فضیلت سوره بقره.

Error! Bookmark not defined. مبحث دوم: مرویات ابن مسعود-رضی الله عنه- در باره تفسیر برخی آیات سوره بقره

Error! Bookmark not defined. مطلب اول: مرویات ابن مسعود-رضی الله عنه- در مورد تفسیر آیات اولی ششم

Error! مطلب دوم: مرویات ابن مسعود-رضی الله عنه- در مورد تفسیر آیات ششم الی بیست و یکم
Bookmark not defined.

Error! Bookmark not defined. مطلب سوم: مرویات ابن مسعود-رضی الله عنه- از آیت بیست و یکم الی سی و یکم

Error! Bookmark not defined. مطلب چهارم: مرویات ابن مسعود-رضی الله عنه- مورد آیات سی ام الی چهل و هفتم

Error! Bookmark not defined. مطلب پنجم: مرویات ابن مسعود-رضی الله عنه- در مورد آیات چهل هفتم الی شصت و یکم

Error! Bookmark not defined. مطلب ششم: مرویات ابن مسعود-رضی الله عنه- از آیت شصت و دوم الی آیت یک صد و دوم

Error! Bookmark not defined. مطلب هفتم: مرویات ابن مسعود-رضی الله عنه- از آیت یک صد و دوم الی یک صد و پنجا و دوم

Error! Bookmark not defined. مطلب هشتم: مرویات ابن مسعود از آیت یک صد و پنجا و دوم الی یک صد و هشتاد چهارم

Error! Bookmark not defined. مطلب نهم: مرویات ابن مسعود-رضی الله عنه- در آیات یک صد هشتاد و چهارم الی دوصد و نزدهم

Error! Bookmark not defined. مطلب دهم: مرویات ابن مسعود-رضی الله عنه- در آیات دوصد و نزدهم الی دو صد و سی و سوم

Error! Bookmark not defined. مطلب یازدهم: مرویات ابن مسعود-رضی الله عنه- در آیات دو صد و سی و سوم الی دو صد و پنجا و پنجم

Error! Bookmark not defined. مطلب دوازدهم: مرویات ابن مسعود-رضی الله عنه- در تفسیر آیات دو صد و پنجا و پنجم الی آخر سوره

خاتمه

نتیجه گیری:..... 1

پیشنهاد ها..... 3

فهرست آیات..... Error! Bookmark not defined.

فهرست احادیث..... Error! Bookmark not defined.

فهرست مصادر ومراجع Error! Bookmark not defined.

خاتمه

نتیجه گیری:

از آنچه در مورد روایات تفسیری عبدالله بن مسعود-رضی الله عنه- نوشته شد، چنین نتیجه گیری می شود:

- 1- عبدالله بن مسعود-رضی الله عنه- در میان اصحاب شهرت عام و تام داشته است و شخصیتی بوده است که تمام عمر خود را در جهاد، نشر دعوت و تعلیم احکام اسلامی گذرانده است.
- 2- او نزد پیامبر -صلی الله علیه وسلم- خلفای راشدین جایگاه خاصی داشته و کسی بوده است که در قرآن کریم و تجوید، تفسیر قرآن، روایت احادیث پیامبر -صلی الله علیه وسلم- و استخراج احکام شرعی نقش بسیار مهم داشته است.
- 3- مفسرین تفسیر قرآن کریم روایت های تفسیری عبدالله بن مسعود-رضی الله عنه- را نقل نموده و فقهای اسلامی در نظریات شان از فتوای وی بسیار استفاده نمودند.
- 4- عبدالله بن مسعود -رضی الله عنه- یکی از بزرگترین مفسران صحابه کرام به شمار میرفته است که نقش بسیار مهم را در تفسیر قرآن کریم ایفا نموده است.
- 5- وی یکی از مدرسان چهارگانه تفسیر در عصر خود در مدرسه کوفه بوده است و همیشه نامش در تفسیر قرآن کریم بعد از ابن عباس-رضی الله عنه- ذکر می گردیده است.
- 6- از ویژگی های ابن مسعود-رضی الله عنه- این بوده است که وی در عصر نزول قرآن کریم، می دانست که آیات در کجا نازل شده و در چه مورد نازل شده است، همچنان می دانست که کدام آیت ناسخ و کدام آیت منسوخ است.
- 7- ابن مسعود- رضی الله عنه- مهارت خاصی در تفسیر و شرح آیات قرآن کریم داشت، زمانیکه آیات را شرح میکرد مثال های زنده ی را به تصویر می کشیده، و تمثیل می کرده است.
- 8- روایات تفسیری عبدالله بن مسعود- رضی الله عنه- از چهار طریق روایت شده است که صحیح ترین آن اعمش، از ابی الضحی، از مسروق، از ابن مسعود-رضی الله عنه- است که امام بخاری به آن اعتماد کرده، آن را روایت نموده است.
- 9- دومین طریق، مجاهد، از ابی معمر، از ابن مسعود- رضی الله عنه- است که امام بخاری هم از این طریق روایت دارد و به آن اعتماد کرده است.

- 10- سومین طریق اعمش ، از ابی وائل ، از ابن مسعود-رضی الله عنه- است و این هم همچنان روایت صحیح است، امام بخاری آن را تخریح نموده و به صحت آن قول کرده است.
- 11- چهارمین طریق حاکم تخریح نموده در مستدرک اش و آن را صحیح هم گفته و امام ابن جریر طبری در تفسیر اش تخریح نموده ، از طریق سدی، از مرة الهمدانی ، از ابن مسعود است، اما این طریق ضعف های داشته است.
- 12- پنجمین طریق ابی روق ، از ضحاک ، از ابن مسعود است است که این طریق امام ابن جریر طبری در تفسیر اش استفاده کرده و روای آن منقطع بوده است، زیرا که امام ضحاک، با ابن مسعود- رضی الله عنه- ملاقات نکرده است.
- 13- از ابن مسعود-رضی الله عنه- در تفسیر سوره فاتحه و بقره، روایات تفسیری زیادی نقل شده است که این امر دلالت می کند بر نقش مؤثر او در تفسیر قرآن کریم.
- 14- بیش ترین روایات تفسیری ابن مسعود-رضی الله عنه- در تفسیر ابن جریر نقل شده بوده است.
- 15- سرانجام به این نتیجه می رسیم که تعقیب نقش سلف صالحین به خصوص صحابه کرام که در مکتب نبوی تربیت یافته اند، برای ما اثر بخش است و باید به نقش قدم ایشان گام برداریم چون متوجه می شویم که آنها در راه آزادی انسانیت و پیشرفت علم و تمدن چقدر زحمت و تلاش نموده اند.

پیشنهاد ها

پس از اینکه روایات تفسیری عبدالله بن مسعود-رضی الله عنه- مورد بررسی قرار گرفت، غرض ادامه و تکمیل این موضوع پیشنهاد های ذیل را ارایه می کنم:

- 1- روایات تفسیری عبدالله ابن عباس -رضی الله عنه- نیز در سوره بقره و فاتحه جمع آوری و بررسی شود و سپس با روایات تفسیری عبدالله ابن مسعود-رضی الله عنه- مقایسه شود.
- 2- روایات تفسیری عبدالله بن مسعود-رضی الله عنه- در سوره های آل عمران، نساء، مائده و سایر سوره های طوال مفصل توسط یکی از محصلان ماستری تفسیر و حدیث بحث و بررسی شود.
- 3- روایات تفسیری عبدالله بن مسعود-رضی الله عنه- در سوره های اوساط مفصل توسط یکی از محصلان ماستری تفسیر و حدیث بحث و بررسی شود.
- 4- روایات تفسیری عبدالله بن مسعود-رضی الله عنه- در سوره های قصار مفصل توسط یکی از محصلان ماستری تفسیر و حدیث بحث و بررسی شود.
- 5- به همین شکل روایات تفسیری عبدالله ابن عباس-رضی الله عنه- در سوره های طوال، اوساط و قصار مفصل بحث و بررسی شود.

بخاطر دسترسی به متن کامل این تحقیق مراجعه شود به:

پوهنتون سلام، کتابخانه مرکزی چهار راهی گل سرخ، سرک کلوله پشته

و یا هم به ایمیل آدرس ذیل تماس گرفته شود:

salamresearchcentre@salam.edu.af